

მ წ ე მ ს ი

ო შ ი ც ი ა ლ უ რ ი ბ ა ნ ე ო შ ი ლ ე ბ ა .

უმაღლესი ვილდოები.

ხელგწიხმ იმპერატორმა უმოწყალებად უბოძა გორის ეპისკოპოსს ალექსანდრეს ძვირფასის თვლებით მოჭედილი პანაგია.

ბანიცმა უფილესი სინოდისა.

14—21 აპრილიდან 1893 წ. № 879 სასულიერო პირთა დაჯილდოებაზე სასულიერო უწყებაში სამსახურისათვის.

უმაღლესი უქაზით, გამოცხადებულის ამა 15 მაისს რუსეთის საიმპერატორო და სამეფო ორდენების კაბიტულას სახელობაზედ, უმოწყალებად ებოძა წმ. ანნას ორდენი პირველი ხარისხისა საქართველოს ექსარხოსს, მთავარ-ეპისკოპოსს ვლადიმირს და სუბუმის ეპისკოპოსს აგაფოდორს.

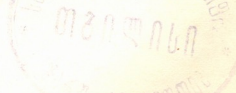
უქაზის მეტრ მისი იმპერატორებითი შიღებულ-ლესობის, უწმ. და უმართებულესმა სინოდმა მოისმინა წარმოდგენებანი ეპარქიის მღვდელ-მთავრებისა, მოსკოვის სინოდის კონტორისა და სასახლის სამღვდელთა ბის გამგებლისა მთადამი წმუნებულა სასულიერო წოდების შირთა დაჯილდოებაზე სასულიერო უწყებას შინა სამსახურისათვის. ბძანეს: ამასთანავე წარმოგზავნელ სასა შინა აღნიშნულნი შირნი დაჯილდოებულ ექმენ საისა მეტრ აღნიშნულნი ჯილდოებითა, რსუდან ეპარქიის მღვდელ-მთავრებისა და სასახლის სამღვდელთა ბის გამგებლის სინოდულად დაბეჭდოს ამასთანავე წარმოგზავნილი საი აღნიშნულთა შირთა უურნალს «საეკლესიო უწყებაში».

ხელმწიფე იმპერატორმა, უწმ. სინოდის ობერ-პროკურორის უმეცვერდომილესი მოსხენებით, თანხმად განჩინებისა უწმ. სინოდისა, 15 ამა მაისს უმოწყალებად ინება დაჯილდოება სასულიერო პირთა ქვემოთ მოხსენებული განსხვავებული ნიშნითა ეპარქიის უწყებაში სამსახურისათვის.

სია სასულიერო პირთა, რომელნიც სასულიერო უწყებაში სამსახურისათვის დაჯილდოებულნი იქმნენ უწმ. სინოდისაგან მათი იმპერატორებითი უდიდებულესობათა გვირგვინისათვის დღეს.

საქართველოს საეპარხოსოში: წმ. ელადიპირის მესამე ხარისხის ორდენით: საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორის წევრი ანტონანდრიტი კესარი; წმ. ვლადიმირის მეოთხე ხარისხის ორდენით საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორის წევრი ანტონანდრიტი ნიკოლოზი; წმიდა ანნის მეორე ხარისხის ორდენით: შემოქმედის მონასტრის წინამძღვარი ანტონანდრიტი ა მ რ ო ს ი; ეგონოში თბილისის ექსარხოსის სასახლის ანტონანდრიტი ნ ი კ ო ნ ი; გურია-სამეგრელოს ეპარქიის, სუფუის წმ. გიორგის ეკლესიის დეკანოზი სიმონ გლიაივა; იმერეთის ეპარქიის, ქ. ქუთ. ალექსანდრე-ნეველის საკათედრო ტაძრის დეკანოზი იოსებ გიკაჩია შიღელ; წმ. ანნის მ-ვე ხარისხის ორდენით: ქართლის ეპარქიის, ქალაქ თბილისის, სიანის კათედრის ტაძრის დეკანოზი გრიგორი პეტრიცე; იმე-

საქართველოს საეპარხოსოში: ა) დეკანოზობის ხარისხით: ვლადიკავკასის ეპარქიის, თერგის სამეფო-ბელოსა, შატოგორისაგან ფერისტავის სობორის მღვდელი ალექსანდრე კსიპოვი; ქართლის ეპარქიის,

დუშეთის მაზრის თარმეტ მოციქულთა სობორის მღვდელი იოანე მრეკლოვი; იმავე ეპარქიის, ქ. კრიკინის, წმ. ანდრია კობაკის ეკლესიის მღვდელი ისაკ იორდანიანი; იმავე ეპარქიის, თბილისის მაზრის, მცხეთის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი იოანე მახარაძე; ბ) იუშენის ხაჩისით—საზინდარი მარტვილის მიხეილი ეკლესიის მიმინების მონასტრის, გურამ-სამეგრელოს ეპარქიის, ზეკ-მონასტრის სოფრანი; ვ) შვერდის ჯვართ, უწმ. სინოდ-საგან ბოძებულთი—ინსპექტორი თბილისის სასულიერო სემინარიის მღვდელ მონასტრის იოანე; მსწავლებელი რსეთის ადრანის აღმსარებელი; სასულიერო სასწავლებლის, მღვდელი კოსმა ტაკევი; ქართლის ეპარქიის, ქ. დუშეთის ნიკოლოზის ეკ. მღვდელი მიხეილ ბერიძე; ქართლის ეპარქიის, გორის მაზრის, მეტეხის სამების ეკ. მღვდელი ზაქარია იავე; იმავე ეპარქიის და მაზრის, სვედურეთის წმიდის გიორგის ეკ. მღვდელი სეთ თაღლირიძე; იმავე ეპარქიის, თელავის მაზრის, შილდის ეკ. მღვდელი მათე მარიანიანი; გურამ-სამეგრელოს ეპარქიის, სენაყის მცხეთის ეკ. მღვდელი სიმონ ქეთარაძე; იმავე ეპარქიის, ზუგდიდის ქალაქის წმ. სამების ეკ. მღვდელი ანდრია ევანია; ვლადიკავკაის ეპარქიის, თერგის სამფლავლის, ნუსლანის სტანიცის მღვდელი ანდრია კლერო-პოლიანი; ქართლის ეპარქიის, ქ. თბილისის აგაპტის მარინეს ეკ. მღვდელი სოლომონ შოშიცი; იმერეთის ეპარქიის, ქუთაისის მაზრის, მუხრანის ეკ. მღვდელი ლუკა თებაძე; იმავე ეპარქიის, შორანის მაზრის, სოფლის გუნდეთის ეკ. მღვდელი ნიკოლოზ წერეთელი; გ) ამილავითა—ვლადიკავკაის მცხეთის ფერისტავლების სობორის მღვდელი იოანე ტუგარიანი; ვლადიკავკაის ეპარქიის, თერგის რაჭის, ებატონის რაჭის სტანიცის ეკ. მღვდელი ვასილ გულბარიანი; იმავე ეპარქიის და რაჭის, შორანის სტანიცის ეკ. მღვდელი ვასილ ქუციანი; იმერეთის ეპარქიის, ქ. ქუთაისის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი ნესტორ ყუბანიანი; იმავე ეპარქიის, ქუთაისის მაზრის, დ. ხონის ეკლესიის მღვდელი ერასტო მაკარაძე; იმავე ეპარქიის, შორანის მაზრის, სოფელ სარკის ეკ. მღვდელი აბსალომ ტყე-

მალაძე; გურამ-სამეგრელოს ეპარქიის, ყოფის-შეის-რის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი მასიმე ანუთარიანი; იმავე ეპარქიის, სკლავიკო-ლორის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი იოანე გრიგორი; იმავე ეპარქიის, ზუგის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი ბართლომე იოსანი; იმავე ეპარქიის, შუქის მცხეთის ეკ. მღვდელი აგობ თელთეძე; იმავე ეპარქიის, რაჭის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი მასიმე ხინგიანი; ქართლის ეპარქიის, აღმსარებელი ნეკელის ბაქის რაჭადის მოძრა ეკ. მღვდელი ილია დამაძე; იმავე ეპარქიის, თბილისის მაზრის წმ. ნიკოლოზის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი მიხეილ სევერტიანიანი; იმავე ეპარქიის დიდი მუხრანის-ხევის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი ზაქარია გამრეკლოვი; იმავე ეპარქიის, გორის მაზრის, ატენის ღვთის-მშობლის ეკ. მღვდელი გიორგი აბრევიანი; იმავე ეპარქიის, თელავის მაზრის, კანდალის თამარ ეკ. მღვდელი გიორგი ქელიძე; იმავე ეპარქიის და მაზრის, რაჭის თამარ ეკ. მღვდელი გიორგი ფარეხ-შვილი; ქართლის ეპარქიის, სადნაღის მაზრის, ზაღბის სამების ეკ. მღვდელი ანანო ბაგაძე; დ) უწმ. სინოდის დოკტავ-გურთხევით, დრამატით—სუსუმის კათედრის სობორის დეკანოზი დავით მაკარიანი; იმერეთის ეპარქიის, ქ. ქუთაისის კათედრის აღმსარებელი ნეკელის სობორის მთავარ-დაეკანოზი იოსებ შარაბიძე; ე) უწმიდესი სინოდის დოკტავ-გურთხევით, უდრამატით— გურამ-სამეგრელოს ეპარქიის, ახალდაბის მთავარ-ანკლოზის ეკ. მღვდელი ნესტორ ალშიბაძე; იმავე ეპარქიის, ალავერდის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი გიორგი ბერძე; იმავე ეპარქიის, შამხალეთის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი ნიკოლოზ ინწირიელი; იმავე ეპარქიის, ჭოქეთის წმიდის გიორგის ეკ. მღვდელი ბესარიონ ხუნიანი; იმავე ეპარქიის, ტულანის წმ. გიორგის ეკ. მღვდელი ვასილ ჯიჯიეთელი.

მწყმესი

მე ვარ მწყმესი ეკილი: მწყმესმან კეთილბან სული თვისი დაქსდვის ცხოვარათვის. (იოან, 10—11).

ვბოვე ცხოვარი ჩემი წარწმედული. ესრეთ იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ, 15—4).

მოვედით ჩემდა ყოველნი მასურაღნი და ტვირთ-მამიძნი და მე განგვისკენო თქვენ. (მათ, 11—28).

№ 10

1883—1893

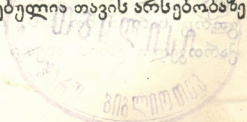
15—30 მაისს

რა მისესია, რომ საქართველოს მართლ-მადიდებელ ეკკლესიაში არ უთფილან ღ ანც არიან მწვალებლები? (СЕРТАНТЫ)

უნებლიეთ გენატება გონებაში ასეთი კითხვა, როცა თვალს გადაავადებ მართლ-მადიდებელ ქრისტიანეთა სხვაგან და წარმოიდგენ იმ სხვადა-სხვა მწვალებელთა, რომელნიც ბლომათ მოიპოვებიან მართლ-მადიდებელ ერთა შორის. გასაკვირი კიდევე უფრო ის არის, რომ მწვალებელნი იქ უფრო ბევრნი არიან, სადაც ხალხი, ერთის შენედევით, უფრო მორწმუნე ღ დვთის მოყვარე გგონია. ძლიერ ცდება ის, ვინც ფიქრობს, რომ მწვალებელნი ვითომ რაიმე სარგებლობის მიხედვით შორდებიან მართლ-მადი-

ლებელ ეკკლესიას. ჩვენის აზრით მწვალებელნი იმიტომ შორდებიან მართლ-მადიდებელ ეკკლესიას, რომ უფრო მტკიცეთ და კრძალვით ემსახურონ დმერთსა. და თუ ისინი სცდებიან და მრუდე გზას ირჩევენ თავის მიზნის მისაღწევად, ეს წარმოსდგება მათი გაუნათლებლობისა და გაუგებლობისაგან.

ზოგნი ფიქრობენ, რომ მწვალებელნი მრავლდებიან იმ ხალხში, რომელსაც აქვს ფილოსოფიური, ცნობის მოყვარე და გამოამცდელი გონება. ღ სადაც ეს მწვალებლები არ არიან, იქ, ზოგი ვაჟბატონების აზრით, სუფევს სარწმუნოებრივი გულგრილობა და გონებისაც ხალხი დაქვეითებულია. ზოგნი იმასაც ფიქრობენ, ვითომც მწვალებლები და მწვალებლობა ფუნს ვერ იკადებს იმ ხალხში, რომელიც მოკლებულია სრულს თავისუფლებას, მოკლებულია თავის არსებობაზე

ზრუნვას. ასეთი ხალხი შემჩრევა მხოლოდ თავის სარწმუნოებისა, რომელიც მიიჩნია ძლიერ ბურჯად ცხოვრების გასაჭირს წაშში და ამიტომ იგი უკველი დონისძიებით ცდილობს, რომ თავისი სარწმუნოება მიიხსნე დაიცვას შეურყეველად.

ეს თქვათ, რომ მწვალებელი ჩნდებიან იმ ხალხში, რომელსაც აქვს ფილოსოფიური და გამოცდილი გონება. მაგრამ მწვალებელთა სწავლა-მოძღვრებაში არავითარიმე ფილოსოფიური მისჯელობა და აზროვნება არა სჩანს, პირიქით მათი სწავლა მოძღვრება სრულებით მოკლებულია უკველივე კეთილ გონიერებას და აზროვნებას. მათი მოძღვრება მოკლებულია უკანასკნელს ცხოველურ ინსტიტუტსაც კი თავის თავის დაცვის შესახებ. განა რაიმე გონება და აზრი აქვსთ ხოჯებს (СКОПЦЫ), მორბენალთა (СКАКУНЫ) ქრისტეს მძებნელთა (ХЛЫСТЫ) და სხვათა? ბაგოთვე არც მეორე მისაზრებაა მართალი. მართალია, როცა მართლ-მადიდებელ ხალხს იმორჩილებენ და იმონებენ სხვა აღმსარებელნი, მაშინ ეს დამორჩილებული მართლ-მადიდებელი ცდილობენ, რომ თავისი სარწმუნოება მიიხსნე მტკიცედ და შეუცვლელად და იცვან და ამ სარწმუნოებაში-და ხედვენ თავის თვით-არსებობას და თავის უფლებას, მაგრამ ამავე დროს ბევრ შემთხვევას ვხედავთ, რომ ის ხალხი, რომელიც სარგებლობს სრული ხალხოსნური თავისუფლებით საუკუნოებით მტკიცედ და შეურყეველად ადიარებს თავის სარწმუნოებას და არც კი იცის, რა არის მწვალებლობა და მწვალებელი.

საქართველოს მართლ-მადიდებელმა ეკლესიამ, დვთის მადლით, ისე განვლო თხუთმეტი საუკუნე, რომ არც კი იცის, რა არის მწვალებლობა. თუმცა საქართველო მრავალი საუკუნოების განმავლობაში სასტიკ წინააღმდეგობას უწყევდა სხვა აღმსარებელთა, რომელიც მოწადინებულნი იყვნენ აღმოკლებული ქართველებში არა მარტო მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება, არამედ ხალხოსნობაც, მაგრამ ქართველები უკანასკნელ ხანამდე მამაცურად იცავდნენ როგორც სარწმუნოებას, ისე თავის ხალხოსნობას. ქართველი ერის ასეთი თავის შეწირვა სარწმუნოებისა და ხალხოსნობის დასაცავად, სწორეთ განსაცვიფრებელია ერთა ისტორიაში.

ამ ბოლო დროს ხშირად ვკითხვობთ ხალხს, ვაზუთებში ზოგიერთ ცნობას იმიერ ჭამიერ კავკასიის მწვალებლების შესახებ. ვინც კარგად ვერ იცნობს ჩვენს ქვეყანას, იგი მართლა იფიქრებს, ვითომც კავკასია და განსაკუთრებით საქართველო ბუდე იყოს მწვალებელთა. მართლა, საქართველოში არიან ხოჯები (СКОПЦЫ) მოღალატეები, დუხოზორები, ბაბტისტები და სხვა მრავალი მწვალებელი, მაგრამ უკვლა ესენი მოსულნი არიან აქ ან თავის ნებით და ან მთავრობის განკარგულებით არიან გადმოასახლებულნი. ეს მწვალებლები ასე ბლომათ იმიტომ გადმოასახლეს ჩვენს ქვეყანაში, რადგან მთავრობის აზრით ივანი ქართველებზე ზედგავლენას ვერ იქონიებდნენ, და მართლაც გასაკვირველია, რომ ამდენი ხანი ეს მწვალებლები სცხოვრებენ ქართველებ შორის, მაგრამ დღემდის მაგალითი არ ყოფილა, რომ ვინმე ქართველს მიეტოვებოდა თავისი სარწმუნოება და მიედგა მწვალებლობა. ეს მოხდა იმის გამო, რომ ქართველები ამ მწვალებლებს უცქერიან ისე, როგორც გზა დაბნეულს და დადუშულს ხალხს. ქართველი კაცი ერთს შეხედვით ურწმუნო გვეგონება, რადგან არ უყვარს გამოიჩინოს ის, რაც ამტკიცებს კაცის სარწმუნოებას, მ.გ. იგი ხშირად არ დაიარება ტაძარში, ბევრს არა სწორაცს ტაძრის სასარგებლოდ, არ დაიარება წმ. ადგილებში სალოცავად და სხვანი, მაგრამ ვერასდროს და შთავონებით თქვენ მას ვერ შეაწყვეთ მის სარწმუნოებაზე, რომელიც ვარდამოცემული აქვს მას თავის წინაპართაგან, თქვენ ვერ მოამოკრებთ მას თავის საკუთარს ეკლესიას. ქართველი კაცის ასეთ თვისებას ხშირად სარწმუნოებრივი გულგრილობით ხსნიან, მაგრამ ვინც კარგად იცნობს ქართველებს, იგი ადვილად მიხვდება, რომ ეს ისეთი გულციობა არ არის, რომელიც შედეგია ურწმუნოებისა და უდამართობისა. ხოლო ქართველი კაცს სასოგადოდ უყვარს თავისი გრძნობა საიდუმლოდ შეინახოს და არ ცდილობს, რომ იგი რაიმე ვარკვანი ნიშნებით გამოაცხადოს. ძლიერ ძვირად შეხვდება კაცი ქართველის ოჯახში ხატს,

ეს თქვათ, რომ მწვალებელი ჩნდებიან იმ ხალხში, რომელსაც აქვს ფილოსოფიური და გამოცდილი გონება. მაგრამ მწვალებელთა სწავლა-მოძღვრებაში არავითარიმე ფილოსოფიური მისჯელობა და აზროვნება არა სჩანს, პირიქით მათი სწავლა მოძღვრება სრულებით მოკლებულია უკველივე კეთილ გონიერებას და აზროვნებას. მათი მოძღვრება მოკლებულია უკანასკნელს ცხოველურ ინსტიტუტსაც კი თავის თავის დაცვის შესახებ. განა რაიმე გონება და აზრი აქვსთ ხოჯებს (СКОПЦЫ), მორბენალთა (СКАКУНЫ) ქრისტეს მძებნელთა (ХЛЫСТЫ) და სხვათა? ბაგოთვე არც მეორე მისაზრებაა მართალი. მართალია, როცა მართლ-მადიდებელ ხალხს იმორჩილებენ და იმონებენ სხვა აღმსარებელნი, მაშინ ეს დამორჩილებული მართლ-მადიდებელი ცდილობენ, რომ თავისი სარწმუნოება მიიხსნე მტკიცედ და შეუცვლელად და იცვან და ამ სარწმუნოებაში-და ხედვენ თავის თვით-არსებობას და თავის უფლებას, მაგრამ ამავე დროს ბევრ შემთხვევას ვხედავთ, რომ ის ხალხი, რომელიც სარგებლობს სრული ხალხოსნური თავისუფლებით საუკუნოებით მტკიცედ და შეურყეველად ადიარებს თავის სარწმუნოებას და არც კი იცის, რა არის მწვალებლობა და მწვალებელი.

საქართველოს მართლ-მადიდებელმა ეკლესიამ, დვთის მადლით, ისე განვლო თხუთმეტი საუკუნე, რომ არც კი იცის, რა არის მწვალებლობა. თუმცა საქართველო მრავალი საუკუნოების განმავლობაში სასტიკ წინააღმდეგობას უწყევდა სხვა აღმსარებელთა, რომელიც მოწადინებულნი იყვნენ აღმოკლებული ქართველებში არა მარტო მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება, არამედ ხალხოსნობაც, მაგრამ ქართველები უკანასკნელ ხანამდე მამაცურად იცავდნენ როგორც სარწმუნოებას, ისე თავის ხალხოსნობას. ქართველი ერის ასეთი თავის შეწირვა სარწმუნოებისა და ხალხოსნობის დასაცავად, სწორეთ განსაცვიფრებელია ერთა ისტორიაში.

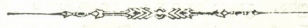
ამ ბოლო დროს ხშირად ვკითხვობთ ხალხს, ვაზუთებში ზოგიერთ ცნობას იმიერ ჭამიერ კავკასიის მწვალებლების შესახებ. ვინც კარგად ვერ იცნობს ჩვენს ქვეყანას, იგი მართლა იფიქრებს, ვითომც კავკასია და განსაკუთრებით საქართველო ბუდე იყოს მწვალებელთა. მართლა, საქართველოში არიან ხოჯები (СКОПЦЫ) მოღალატეები, დუხოზორები, ბაბტისტები და სხვა მრავალი მწვალებელი, მაგრამ უკვლა ესენი მოსულნი არიან აქ ან თავის ნებით და ან მთავრობის განკარგულებით არიან გადმოასახლებულნი. ეს მწვალებლები ასე ბლომათ იმიტომ გადმოასახლეს ჩვენს ქვეყანაში, რადგან მთავრობის აზრით ივანი ქართველებზე ზედგავლენას ვერ იქონიებდნენ, და მართლაც გასაკვირველია, რომ ამდენი ხანი ეს მწვალებლები სცხოვრებენ ქართველებ შორის, მაგრამ დღემდის მაგალითი არ ყოფილა, რომ ვინმე ქართველს მიეტოვებოდა თავისი სარწმუნოება და მიედგა მწვალებლობა. ეს მოხდა იმის გამო, რომ ქართველები ამ მწვალებლებს უცქერიან ისე, როგორც გზა დაბნეულს და დადუშულს ხალხს. ქართველი კაცი ერთს შეხედვით ურწმუნო გვეგონება, რადგან არ უყვარს გამოიჩინოს ის, რაც ამტკიცებს კაცის სარწმუნოებას, მ.გ. იგი ხშირად არ დაიარება ტაძარში, ბევრს არა სწორაცს ტაძრის სასარგებლოდ, არ დაიარება წმ. ადგილებში სალოცავად და სხვანი, მაგრამ ვერასდროს და შთავონებით თქვენ მას ვერ შეაწყვეთ მის სარწმუნოებაზე, რომელიც ვარდამოცემული აქვს მას თავის წინაპართაგან, თქვენ ვერ მოამოკრებთ მას თავის საკუთარს ეკლესიას. ქართველი კაცის ასეთ თვისებას ხშირად სარწმუნოებრივი გულგრილობით ხსნიან, მაგრამ ვინც კარგად იცნობს ქართველებს, იგი ადვილად მიხვდება, რომ ეს ისეთი გულციობა არ არის, რომელიც შედეგია ურწმუნოებისა და უდამართობისა. ხოლო ქართველი კაცს სასოგადოდ უყვარს თავისი გრძნობა საიდუმლოდ შეინახოს და არ ცდილობს, რომ იგი რაიმე ვარკვანი ნიშნებით გამოაცხადოს. ძლიერ ძვირად შეხვდება კაცი ქართველის ოჯახში ხატს,

აქედან შეიძლება ვინმემ კიდევ იფიქროს, თითო ქართველები თავიანთს არა სცემდნენ ხატს. მაგრამ განა ეს ასეა? ქართველს თუ ხატი არ უკიდია ოჯახში, ამის მიზეზი ის არის, რომ იგი ძლიერ დიდ პატივსა სცემს წმ. ხატებს და ვერა ბუდავს იგი იქონიოს იმ სახლში, სადაც თვითონ ცხოვრობს. რასაკვირველია ნაგულდევანებს არის, როცა გაცი თავის სარწმუნოებას არ აცხადებს გარეგანი ნიშნებით, მაგრამ ეს უფრო მისატყვევებელია, ვინემ ფარისევლობა, რომელიც წინააღმდეგია ქრისტეს სწავლისა...

თუ საქართველოს მართლ-მადიდებელ ეკლესიაში არ უოფილან და არც არიან მწვალებელნი, ამის მიზეზია საქართველოს სამღვდელოების განსაკუთრებული დამოკიდებულება სამწესოსთან. ჩვენი სამღვდელოება ძლიერ ახლოს სდგას თავის სამწესოსთან; ჩვენს სამღვდელოებასა და სამწესოს შორის სწორეთ მამა-შვილური დამოკიდებულება არსებობს და დიერთა ინებობს, რომ ესეთი დამოკიდებულება არ გაწვევტილიყოს მათ შორის შემდეგმა ცსრული იმედიც არის, რომ, თუ ესრეთი ძველი დამოკიდებულება სამღვდელოებასა და სამწესოს შორის არ მოიშალა, არასოდეს ჩვენში მწვალებლობას და მწვალებელთ ნიადაგი არ ექნებათ...

დვ. დ. ლამაშიძე

წმ. მოციქულის სიმონ კანაკლის ტაძარი აფხაზეთში.

ანაკლამას, ქართლის მატანეთა მოთხრობით, დაუარსებიათ ბერძნებს ქრისტეს დაბადებამდე. რომ ეს მხარე ერთ დროს იმყოფებოდა რომის იმპერიის მფლობელობაში, ამას მოწმობს ერთი აქაური გარის ციხის ნანგრევები, რომელნიც დღესაც იკრებენ მოგზაურთა ყურადღებას. ეს ციხე, როგორც მოგვითხრობს ზვირგამოცემა, აშენებულა იმპერატორ ტრაიანეს დროს მე-II საუკუნეში ქრისტეს დაბადების შემდეგ; IV საუკუნეში ამ ციხეს იხსენიებენ იმ დროის სეკულარული მწერალნი, რომელნიც უწო-

დებენ ამ ციხეს ასპასს ანუ ასპასს ე. ი. იმ მდინარის სახელს, რომელიც ამ მწერალთა მოთხრობით მდებარეობდა ქალაქ სევსტოპოლიდამ ცოტა მოშორებით (სადაც დღეს სუხუმი, ოც ვერსზედ ასპარადამ). კონსტანტინე ჰოროფიროგენიტი იხსენიებს ქალაქს ნიკოპსის და იმავე სახელწოდებით მდინარეს. რომ მართლა ანაკლია ბერძნების ხელში ყოფილა, ამას ამტკიცებს ამ მხარეში დაშთენილი ტაძარი წმ. მოციქულის სიმონ კანანიტელისა; ეს ტაძარი განალებულია კომნენების დროს (XII საუკუნეში).

როგორც მეექვსე საუკუნის ნახევარში, ისე შემდეგ საუკუნეებში ანაკლია ყოფილა სატახტო ქალაქი აფხაზეთის გამგე ბერძენთათვის. ეს მხარე დაიპყრო იმპერატორმა იუსტინემ 550 წელში და 786 წლიდან საბერძნეთის მეფენი შეიქმნენ დამოუკიდებელნი გამგენი ამა მხარისა და იწოდებოდნენ აფხაზეთის მეფეებად. მესუთე საუკუნეში დაწყებული მეხუთე საუკუნის მეორე ნახევრამდის ნიკოპსიას განაგებდნენ საბერძნეთის მეფენი. 1130 წ. კი, როცა თბილისი იქნა განთავისუფლებული არაბთაგან და ეს ქალაქი შეიქმნა სატახტო ქალაქად შვერთებულ საქართველოს სამეფოსა, ნიკოპსია შეადგენდა საქართველოს სამეფოს სამფლობელოს განაირა საზღვარს დასავლეთით. აქ იყო მშენიერი გალერცია სეეტგზე და პირი მიქეული ჰქონდა ზღვისაკენ; ამ სეეტებიდან ორმოცამდე კიდე დაშთენილა მეთექვსმეტე საუკუნის დასასრულამდე; თათრებმა დაიფლეს ეს ქალაქი მხეილმეტე საუკუნის დასაწყისში და ჯარი ციხეში დაბინავეს. მეთუამეტე საუკუნის დასასრულს ეს მხარე შეუერთდა სამეგრელოს.

1876 წელში ძველი ანაკლიის ნანგრევებზე დაფუძნდა ახალი-ათონის სიმონ კანანელის მონასტერი, რომელმაც უნდა აღადგინოს აფხაზეთში მართლ-მადიდებელი სარწმუნოება.

1882 წელში განალებულ იქნა ანაკლიის ძველი ტაძარი წმ. მოციქულის სიმონ კანანელისა. ამ ტაძარში, როგორც ზვირგამოცემა მოგვითხრობს, არის დასაფლავებული გვაში ამავე მოციქულისათმეცა ამ საუკუნის დასაწყისში ქრისტეს სარწმუნოება მეტად დასუსტდა აფხაზეთში, განსაკუთრებით როცა პაწუნდის ლეთის-მშობლის ხატი პაწუნდიდამ გადასვენებულ იქნა გელათის მონასტერში მხეილმეტე საუკუნის ნახევარში, მაგრამ ხალხი მაინც დიდ პატივსა სცემდა ამ ტაძარს, სადაც განისვენებდა წმ.

Литограф. Г. И. Демурова въ Тульскѣ.

წმ. მოციქულის სიმონ კანანელის ტაძარი აფხაზეთში.

ნაწილნი მოციქულისა, ყოველ წლოვით მზავალი მლოცველი მიდიოდა ამ ტაძარში მოციქულის წმ. ნაშთთა თაყვანისაცემლად. მაგრამ დროთა ეთარეზისა გამო ეს ტაძარი წაშროდგენდა. ნანგრევებს, რასაც ამტკიცებს ა. ნ. მურავეივის აღწერილობა ამა ტაძრისა 1840 წ.

ჩვენ გამოვედით ზღვის ნაპირას, აშობს მურავეივი, რომ დაგვეთვალიერებოდა ტაძარი, რომელშიაც ხალხის სიტყვით, განისვენებს წმ. მოციქულის გვამი, მაგრამ დიდხანს ვეძებთ ეს ტაძარი ნიკოპსიის ნანგრევებ შორის. ადგლობრივ მკვიდრთა ენა არ ეიცოდით, რომ ვინმესთვის გვეკითხა, თუ სად მდებარეობდა ეს ტაძარი. ბოლოს ეიფიქრეთ, რომ ტაძარი ალბად მთის ციხეში იქნებოდა და გავსწიეთ იქით, მაგრამ ამ დროს გამოვიჩინა ერთი კაცი, რომელმაც აღგვითქვა ამ ტაძრის ჩვენება და უკანვე

დაგვებრუნა. გავგარონინა ნიკოპსიის ნანგრევები, გაგვიყვანა ქალაქის გაღმავანს იქით ერთ მინდორზე, რომელიც საესე იყო ნანგრევებით და რომლის შუა იდგა მშვენიერი ტაძარი, რომელსაც ჩანგრეული ჰქონდა გუმბათი; ამ ტაძრის დასავლეთი ეგუტერი გავსილი იყო ქვებით და დაფარული მცენარეებით. სამხრეთის ეგუტერის ზემოთ კიდევ მოჩანდა მაცხოვრის ნახატი. ტაძარი აშენებულია ბიზანტიურს სტილზე. კედლები ტაძრისა მეტად თხელია და ნაშენია რომაელ ანგურისაგან. ტაძრის თალი დაშეებულია მოჩილა სვეტებზე. მხატვრობა უკვე წაშლილია, მაგრამ დასავლეთის მხრით კედელზე კიდევ მოჩანს: მიძინება ლეთის-მშობლისა და ორი მოწამე, მოციქულის სასაფლაო არსად სჩანს. მაგრამ რადან, ძველი ჩვეულებისამებრ, წმ. ნაწილებს ასაფლავებდნენ ტრაპეზის ქვემოთ, მე ვილოცე იმ ადგილს წე-

წმ. მოციქულები ანდრია და სიმონ კანანელი.

ზოდ, სადაც ტრაპეზი იყო». როცა ეს ტაძარი უკანასკნელად განაახლეს, იმ ადგილს, სადაც ტრაპეზია, ნახეს მანეთი ალექსი კომნენის დროისა; აქედამა სჩანს, რომ უკანასკნელად ეს ტაძარი განუახლებიათ აფხაზეთ-იმერეთის მეფის დაით აღმაშენებელს მეფობის დროს (1089—1130) მეთორმეტე საუკუნეში. ძველი მხატრობისაგან დარჩენილა ტაძარში: ჩრდილოეთის კედელზე განახლებული გამოხატულება წმ. მოწაპასა, უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს გამოხატუ-

ლება არის დიდი მოწაპის გიორგისა, რომელიც ძლიერ ჰგავს იმ გამოხატულებას, რომელიც იმეკონება ერთ სასწაულო-მოამქმედ ხატზე ათონის ზოგრაფის მონასტერში, სადაც ეს მოწაპე დახატულია ზეზედ მღვამარე და არა ცხენზე მჯდომი. კედლები შეთეთრებულია. კანკელი ახალაა. დაბეღეთის ეკატერზე დაშენებული საპრეკლო. სასურველია, რომ ჩამონგრეული დურფნები ხელახლად შეკეთდეს. ეგუტერის ჩრდილოეთის ნაწილში სჩანს სასაფლაო, რომ-

მელშიაც არის რამდენიმე თავის ქალა და ძელები. აქვე უნდა შევნიშნათ, რომ ამ ტაძარში, ანუ მის მახლობლად, იყო დასახლებული ბატონისშვილი დიმიტრი, ძმა აფხაზეთ-იმერეთის მეფის გიორგისა 1014—1027), რომელიც სასტიკად ეომებოდა თავის ძმას ტახტისათვის და რომელიც, როგორც ვიცით, გარდაბრუნდა ნიკოპშიში. სამხრეთ შესავლ კარებში კარის ნაღის მაგიერ სძევს დიდი მოგვიძო ქვა (ალბად უწინდელი სასაფლაოს ფიქალი, რომელზედაც შუაგულში ამოჭრილია სიმრგვალი, რომელშიაც არის ოთხ-თავიანი ჯვარი ჩვეულებრივი ბერძნული სიტყვებით; სიმრგვალეს გარშემო ყველა კუთხით არის სამ-სამი ბერძნული ასო. ამ ასოებით დაწერილია; ლეთისა დედა! აუხონ წმიდა გიორგი მიტროპოლიტი ცხემსისა (სუხუმისა). ასე იწოდებოდნენ ეპისკოპოსები, რომელთა საკათედრო ტაძრად იყო წმ. მოციქულის სიმონ კანანელის ეკლესია *). ალბად ეს სასაფლაოს ქვა, ტაძრის განახლებამდე მეშვიდე საუკუნის პირველს მეოთხედში იყო დადებული სტომის ტაძრის რომელიმე ეპისკოპოსის საფლავზედ. საკუთხველის კედლის ერთ ქვეზე იმქონება წარწერა ბერძნულ ენაზე. ეჭვი არ არის, რომ ეს ქვეც სასაფლაოს ქვა უნდა იყოს.

ადგილი, რომელიც უჭირავს ამ ტაძარს, მეტად შეწერილია. თუ სძევს მთის ხეობის პირდაპირ, საიდგანაც მომდინარეობს მდინარე პსირტსა. მონასტრის გარეშეშო არის შეწერილი სასვირო ადგილები. ტაძრის სამხრეთ-დასავლეთის კუთხეში სდგას დიდი ხნის შტოგებანი კაკლის ხე, რომლის ქვეშ მოწყობილია დასაჯდომი სკამები დასახეწენლად; ტაძრის დასავლეთის კარების პირდაპირ გაკეთებულია აუზი, რომელსაც ამშვენებს ჯვარი; ჯვრის ტოტებამ ჩამოდის წყალი თვეშებში; აქვე ჯაჭვებით არის მიბოძული ლაბოტები, რომლითაც წყალსა სძვენ მუჟრეღონი. აუზის უკან მდინარის ქვეშ ნაპირამდე გაშენებულია ყვადილები. ტაძრის უკან, მთაში ამშენებულია სენაკი ეკლესიის ყარაულისა და მისი თანამშენისათვის; იმათ წინ გაკეთებულია ბოსტანი მონაზონთათვის;

აღმოსავლეთით მალაობზედ გაშენებულია ხეილი და სხვა ხეები. მდინარის მეორე ნაპირზედ ამშენებულია მონასტრის წიხქვილის შენობა. დასავლეთით მთის ძირზედ გაკეთებულია სახლები მუშებისათვის, მონასტრის მნახველები და მლოცველები ვამეზგაზრებიან ხოლმე სასვიროს სიმონ-კანანტელის ტაძრის კენ. მონასტრის და ზღვიდამ გზა მიდის ერთი ფერის მანძილზე ზღვის პირად მონასტრის ხილნარის ბაღის გვერდით, ხოლო გზის მეორე მხრით გაკეთებულია სათიბები და მონასტრის ბოსტანი. მეტად შეწერილი შთაბეჭდილებას ახდენს მნახველზე ამ წმ. ადგილის დათვლიერება და მნახველს სურვილი ებადება, რომ ხელმეორედ დაათვლიეროს ეს ადგილი, ასეთ მოთხოვნილებას ჰხადებს მნახველში ისიც, რომ ამ მონასტერში თითქმის ყოველ დღეს სრულდება დილით ადრე წირვა, რომლის დროს ტაძარი სრულიად სასუფა მლოცველებით.

ესლა აღწერათ ანაკოპსიის უძველესი ნაშთი მთის ცხის ნანგრევები; მეოთხე საუწუნეში ქრისტეს შემდეგ ერთი საეკლესიო მწერალთაგანი წმიდა დლსითოსი, ეპისკოპოსი ტირისა და მის შემდეგ ბერი წმ. ვიფანე კიპრელი იხსენიებენ ამ ციხეს და მდინარე ასპარს სეფსტოპოლის მახლობლად (დღეს სუხუმისა). ცხადია, რომ ამ მდინარის აწინდელი სახელი პსირტსხი, იგივეა რაც უწინდელი სახელი ასპარსა და ამავე სახელით წოდებული ციხე იგივეა, რომლის ნანგრევებია ამშვენებენ ამ ადგილის ერთი მთის წვეროს, რომელთა შუა გამოდის მდინარე პსირტსხი. ამ ციხის ნანგრევებს, განსაკუთრებით კედლებს, დღესაც ემჩნევა რომაული სამხედრო ხელოვნება; ციხის კედლები ამშენებულია უბრალო, მაგრამ კარგად შეკეთებული ქვითგან. კედელი შემოყარებული აქვს მთის მთელ სახრით მხარეს და მიქცეულია ზღვისკენ იმ დროს, როცა ნიკოპსიას ბერძნები ფლობდნენ, ამ ციხეს, როგორც მოწმობს კონსტანტინე ბაღრიანოროდნი, უწოდებენ ნიკოპსიას იმ ქალაქის სახელს, რომელსაც ის იუზარედა, ხოლო გვირგვინ კედრინი უწოდებს ამას აფხაზეთის ციხედ. ეს ციხე მჭიდრდებდა საუწუნეში დაიკავეს თათრებმა და მასში დაბანაკებული ჰყავდათ ჯარები მეთერთმეტე საუკუნის დამლევამდე.

*) ანაკოპია იყო კათედრა მღვდელთ-მთავართა, რომელნიც იწოდებოდნენ ცნობილად ანუ, როგორც ესლა უწოდებთ სუხუმისად (შემდეგ ცნობის დაქვეყნისა მეშვიდე საუწუნეში ქრისტეს შემდეგ) აქაურს ეპისკოპოსს საქართველოს ყველა 40 ეპისკოპოსებში ერთა მე-25 ადგილი.

ზედაზოგოური მენიშენები სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საურაღდებოდ.

(წერილი მესამე)

ისეთი კითხვები, რომელიც მთელი კლასისადმი არის მიტყეული სწავლების დროს, ღირსია მასწავლებელს განსაკუთრებული ყურადღებისა. სამწუხაროდ ზოგი გამოუცდელი მასწავლებელი სრულიად არ მიმართავს მას, ზოგიც ვითომ სარგებლობს, მაგრამ უხერხულად, წარუშარუბლად, ასე რომ ხშირად ეს ზომავე ხდება მიზნად საკლასო წესიერების დარღვევისა. «ვის შეუძლია პასუხის მოცემა?» — კითხვის ზოგი მასწავლებელი მოსწავლეთ, რომელნიც ერთბაშად დაიწყებენ ყვირილს და ხმაურობას, არაფრის გარჩევა არ შეიძლება — ყველა ყვირის, ვისაც როგორი პასუხი მოუვა თავში — მასწავლებელს დარღვევ არ აქვს, იმას ესმის, რომ ზოგმა წამოიყვირა რადე სკამის მიმანავარი, ის მოხარულია და ამბობს: (დაღ — ეს ასე). კლასში ეშმაკი და ცელქე ყმაწვილებისათვის საზოგადო კითხვები დიდს განსარაობს საგანს შეადგენს; იმათ უყვართ ამგვარი კითხვები საზოგადოთ მისთვის, რომ ხმაურობენ სრულებით საქმეზე დაუფიქრებლად. ამიტომ ამგვარი წესი კითხვა-მიგებისა ორბირ-ღესულ მახვილს შეადგენს გამოუცდელი მასწავლებლის ხელში.

საზოგადოთ კითხვების მიცემა ყველა მოწაფეთათვის განსაკუთრებით იმიტომ არის სასარგებლო, რომ მასწავლებელმა გაასწავლინოს მოწაფეებს ის სწავლებები, რომელთაც ისინი დაუფიქრებენ პასუხის მიცემის დროს. თუ კლასი წესიერებას და უხრადღებებს არის დაჩვეული, ყოველთვის მოიძენება ისეთი მოსწავლე, რომელიც განაცხადებს შეცდომის გასწავლების სურვილს, თუ ამაწუც კულათ გაასწავრა, მაშინ მასწავლებელს ეძლევა შემთხვევა ცულათ შეგნებული სამოსწავლო მასალა ხელახლად განუშარტოს მოსწავლეთ. აშაირად თუ შეცდომებს ყოველთვის მოწაფეები ასწავლიბენ — მასწავლებელს ცოტა დასჭირდება თავის მხრით მიუმატოს რამე — ყმაწვილებს ჩვეულებად გადაეძეკეთათ ძალდატანებებით ყურადღება, გულის ყურით — ყურადღებით მოსმენა ყველა მისი, რაც კლასში კეთდება, ეძლევა შემთხვევა მასწავლებელს შეამოწმოს, კარგათ შეითვისეს

ყველა მოწაფეებმა ახსნილი განაკეთი — თუ არა, ჩნდება შემთხვევა, რომ მასწავლებელმა თავის დროზე მოახდინოს შესაფერისი განმარტება და გასწავრება შეცდომებისა და ამასთანავე ეძლევა შემთხვევა მასწავლებელს თანასწორად გაუძღვეს მთელს კლასს. —

აგრეთვე არ უნდა იყოს ყურადღებას მოკლე-ბული ის გარემოება, თუ როგორ კითხვებს უნდა აძლევეს მასწავლებელი მოწაფეებს. ხშირად მასწავლებლის უხერხულ კითხვებზედ არის დამოკლებული ცული პასუხი მოსწავლისა. ყველა საკითხები, მიმართული მოწაფეთადმი, უნდა იყოს მარტივი, განსახლებული და ცხადი, მარტივი, ე. ი. არ უნდა შესდებოდეს ორი ანუ ბევრი კითხვისგან, რომლებიც ამდენსავე პასუხს ითხოვენ. განსახლებული ე. ი. ამგვარ საკითხს უნდა ჰქონდეს ისეთი შინაარსი და გამოხატული იყოს ისეთი ფორმით, რომ მანვე შესაძლებელი იყოს მხოლოდ ერთი სწორი პასუხის მიგება. ცხადი — ე. ი. არ უნდა იყოს გაუგებარი — რასაც მასწავლებელი ეკითხება მოსწავლეს.

არ არის კარგი პასუხის გაჯანჯლება, დაგვიანება, მაგრამ არც ის ვარა, რომ აჩქაროთ ბეჭეტი. ყოველ შემთხვევაში სწორი და რიგიანი პასუხისათვის საჭიროა მიეცეს ბეჭეტი ცოტა დრო მოსახებრებლად და საკითხის არსებითი მხრის შესაგნებლად. ზოგი მასწავლებელი კითხვების მიცემის დროს ძალიან ჩქარობს, არ აცლის ბეჭეტი მოფიქრებას, ზოგჯერ გააღებს ბეჭეტი პირს პასუხის სათქმელად თუ არა, მასწავლებელი თვითონ მიახლის პასუხს — ამგვარი სწავლება ყოველად უნაყოფია. რისთანა სწავლა შეჩიბათ ცხოვრებაში მოწაფეებს, რაც თვით მოქმედებით არის შეძენილი და არა პირდაპირ დადაცემული. ყველა კითხვების შემდეგ, რასაკვირვლია, სრული პასუხი უნდა ითხოვებოდეს მოწაფეთაგან. სკოლაში საჭიროა, რომ მასწავლებელი თვითონ ცოტას ლაპარაკობდეს. მოსწავლეებს კი უფრო ბეჭის ალაპარაკებდეს, ლაპარაკი ზომიერი, ხმაშალი და გარკვეული უნდა იყოს და აგრეთვე მოწაფეთაგანაც უნდა მოითხოვებოდეს — გარკვეული, ცხადი — შეგნებული და ზომიერად ხმა შალი პასუხი. კითხვები უნდა ბეჭეტი განებით განხილობას და ცოდნას შეეფაროს, როგორც შინაარსით, ისე გარგან ფორმითაც, კითხვები უნდა იყოს ძალისებრივი, არც ძალიან ძნელი და არც ძალიან აძვილი მოწაფეთათვის — ძნელ კითხვებზე მასწავლებელი პასუხს ვერ

მიიღებს მოწაფეებისაგან და ძალიან ადვილი კითხვები კი, რომელიც დაფიქრებასაც არ ითხოვს, ასუსტებს ბავშვის გულის ყურს, ყურადღებას, უკარგავს მათ თვითმოქმედებით ძალის აღორძინებას. ურთიერ კითხვებით შეიძლება შევიწროვდეს ბავშვის აზროვნება, დაიკარგოს მისი განვლები თვითმოქმედება. ცუდ კითხვებს ისე შეუძლია დააბნოს ბავშვები, რომ ხშირად უბრალო მოუქიქება-მოსასრებაზედაც უარს ჰყოფენ. ძნელია ანუხსება ყველა იმ მოთხოვნილებათა, რომელსაც უნდა აკმაყოფილებდეს სწავლების დროს კითხვები, მაგრამ ზემო მოყვანილი საზოგადო წესები კითხვების შესახებ რიგიანად სწავლებისათვის უსათუოდ კარგად შეგნებული და დაცული უნდა იყოს მასწავლებლის მიერ.

სამუშაოები კლასში უნდა წარმოებდეს ყველა მოწაფეთათვის. მასწავლებელი უნდა ცდილობდეს, რომ მუშაობაში მონაწილეობა მიიღონ ყველა მოწაფეებმა და სასწავლო საგნებიდან შეიძინონ საუკეთესო ცნობები, გონებითი სიმდიდრე, რომელიც აგრეთვე დამოკიდებულია სწავლების ფორმაზე. საზოგადოდ პირველ დაწყებით სკოლებში ყველა ფორმას სწავლებისას სჭარბობს კითხვა-მიგებითი — ანუ კატეხიზური და ევრისტიკული ანუ სოკრატული ფორმა სწავლებისა. შინაგანი მხრით ე. ი. თუ როგორ მონაწილეობას იღებენ ბავშვები სწავლის, ცნობების შექმნაში ამგვარად სწავლების დროს, ამ ორ ფორმას სწავლებისას აქვს შემდეგი მნიშვნელობა. კითხვა-მიგებითი ფორმა სწავლებისა იმაში მდგომარეობს, რომ მასწავლებელი ზეპირად, თავის სიტყვით, ან წაკითხვით გადასცემს მოწაფეებს შინაარსს რომელიმე სასწავლო მასალისას, შემდეგ ამ შინაარსს დაყოფს კითხვებად, რომლის შემწვობით გამოკითხავს მოწაფეების წაკითხულის თუ ზეპირად ნათქვამის შინაარსს და გაიგებს, თუ რამდენად კარგად შეითვისეს მოწაფეებმა გადაცემული მასალის შინაარსი. ამ ფორმით ყველაზე მომეტებულად ისწავლება საღმრთო სჯული. მასწავლებელი გარკვევით და მკაფიოდ უამბობს მოწაფეებს შინაარსს რომელიმე მოთხრობისას საღმრთო ისტორიიდან მოკლედ, კითხვების საშუალებით გამოითხოვს მოწაფეებისგან ნათქვამის შინაარსს, შემდეგ კი დალაგებით და აზრ დაწყობილად ათქმევენებს. კატეხიზურ ანუ კითხვა-მიგებითი ფორმას სწავლებისას განსაკუთრებით გონებითი გახსნილი მნიშვნელობა არ აქვს, ამიტომ რომ ამ

ფორმით სწავლების დროს გონებითი თვითმოქმედება ბავშვისა ძალიან მცირედ აღიძვრის. მეორე ევრისტიკული ანუ სოკრატული სწავლებით მოწაფეები თვითონ, მასწავლებლის ხელმძღვანელობით, რომელიც თავის კითხვებით უძღვება და ხელმძღვანელობას უწევს ბავშვის სულიერ მოქმედებას, საკუთარ გონება ძალდატანებით გაიცნობენ და შეიგნებენ ცნობებს, რომელიც შეადგენს სასწავლო საგნის ნაწილს. ეს ფორმა სწავლებისა აღძვრავს თვით მოქმედებას მოწაფეებში, იწვევს მოქმედებისადმი მათ სულიერ ძალას, რომელზედაც აქვს გაახსნელი და განმარტებული გავლენა; — ეს აწვევს ბავშვს აზროვნებას და თვითმოქმედებით შესწავლას საგნებისას. ცნობილია, რომ ძველი ფილოსოფოსი სოკრატე, რომლის სახელით დერეჟა ხსენებულს სწავლების ფორმას სოკრატული, აზრადეს თავის მსმენელებს მზამზარეულის სწავლას, შეხედულობას არ გადაცემდა. სოკრატე კითხვების შუამავლობით მსმენელებს იკამდის მიიყვანდა, რომ თვით მოქმედებით შეეძინათ საჭირო შეხედულობა რომელიმე საგანზე, მოვლენაზე. სოკრატმა ერთხელ თავის სულელ მოწაფე ვაკეთებ-ნა ერთი უუნებლესი მატემატიკურ გამოცანაზე, ცკითხულობს სოკრატზე. თვითონ სოკრატე ხშირად აღვირება, რომ მისი ღვაწლი, შრომა იმაში მდგომარეობდა, რომ მშველოდა სხვებს იდეების, ღედა აზრების დაბადება-განზორცილებასში. —

რომ უფრო ნათლად წარმოვიდგინოთ რიგინა კითხვების და ყველა მოსწავლის სამუშაოში მონაწილეობის მიღების საჭიროება. აღძვრა მთელი კლასის მონაწილეობისა მეკალინოვსაში, აქ ჩვენ მიემართეთ გერმანულ საუკეთესო პედაგოგების აზრს ამ საგანზე. იმათი აზრით — მხოლოდ ყველა მოწაფეების საკლასო სამუშაოში მონაწილეობის მიღებით შეიძლება გამოგრება და გავრთენა ბავშვის გულისყურისა, ყურადღებისა, ამაში შეუძლია ყველას დარწმუნდეს თავისი გამოკიდობით, თუმცა არ მიიღებენ მხედველობაში ზოგჯერ მომატყუარ გარვევობას. საკლასო სამუშაოში ყველა მოწაფეების მიერ მონაწილეობის მიღების დროს — მოწაფის ყურადღება უფრო ძალდატანებულია, ამ დროს ყველა მოწაფე, რადგანაც არაა დარწმუნებული, რომ მასწავლებელი მე არ მკითხავს, დაფიქრებულია, აზროვნობს და აზრადებს პასუხს ყველა კითხვებზე, მოთხოვნილების

თანხმად, სხვა მოწაფეებთან ერთად. ყურადღების ხშირ ფარჯიშობა აჩვენებს ბავშვს მოსწორებულ სიტუა-
 პასუხს.—რადგანაც მოწაფეებისათვის სულ ერთი არ
 არის, კითხვებზე კარგათ უტევენ მასწავლებელს, თუ
 ცუდათ, ამისათვის საკლასო მეცადინეობაში მონაწი-
 ლეობა—შეგლის ამისთანავე ბავშვის შეგულიანებას,
 კლას გარედაც გაკვეთილების რიგინად მომზადებას—
 ე. ი. შეიკავებს და გადაიღივებს ბავშვებში ბეჯი-
 თობას, გულსმოღვივებას, მუკათობას. რადგანაც
 მოსწავლის რიგინი პასუხი გამოიწვევს მასში კმაყო-
 ფილების გრძობას და ყველა მოწაფე მოხარულია,
 თუ მათ მოუხდათ თავის მუკათობის ნაყოფის გა-
 მოჩნა მასწავლებელთან; ამიტომ მეცადინეობაში მო-
 ნაწილეობის მიღება არა თუ მარტო ბავშვის ბეჯი-
 თობას შეგლის, არამედ უძლიერებს სწავლის ხალის-
 სიც, რომელიც ბეჯითობას მოთხოვნილებათა ზედს,
 დიდ ხნის ეარჯიშობით ბავშვები შეიძენენ კარგ
 ჩვეულებათა, დახლოვებებს, თავისუფლად მსჯელო-
 ბას და სწრაფად რიგინ პასუხის მიცემას. ადვილი
 წარმოსადგენი და გასაგებია, რომ ბავშვი უფრო
 ბეგის შეიძენს, უფრო დახლოვდება სიტუა-პასუხ-
 ში, გონება გამჭირახობაში—თუ მას მოუხდება ოც-
 დაათ ჯერ პასუხის მიცემა ყოველ წუთში მიცემულ
 კითხვებზე, ვიდრე იმავე პასუხს მისცემდა თხოვნილ
 თხოვნილ წუთის შემდეგ მიცემულ კითხვებზე. რო-
 დესაც სწავლება ცოცხლად მიდის, მაშინ მასწავლე-
 ბელიც მოხარულია. მასწავლებელმა წინ ნაზიჯი
 არასოდეს არ უნდა წაღვას, თუ დარწმუნებული არაა,
 რომ ყველაფერი გადაცემული მოწაფეებს კარგად
 ესმით. ამაში დარწმუნება შეიძლება იმ საშუალებით,
 თუ ყველა მოწაფეები მონაწილეობას იღებენ სამუ-
 შაოში.

ერთი საუკეთესო, აუცილებელი და მეტად სა-
 ჭირო რჩევა პირველ დამწვე მასწავლებლისათვის ის
 არის, რომ არაოდეს მოუშაღებელი კლასში არ უნდა
 წაიდეს. ტყუილი ფიქრია,—ფითომ პირველ დამწვე-
 ბით სკოლებში გაკვეთილები ისეთი ადვილია, რომ
 იმათ შესახებ სახლში დროს დაკარგვა არ ღირდეს,
 ყველა მასწავლებელს ადვილად შეძლოს მოავგაროს
 რამე კლასში. რომ ყურადღებით დაუყვირდეთ საქ-
 მეს—ყველა გაკვეთილებში შეიძლება ენაოეთ ისეთი
 საჭირო რამ, რომელიც თხოულობს მოეჭიკრებულს

მოქმედებას, სერიოზულ შეგნებას საგნისას და წინ-
 და წინ მომზადებას. ხედავს თუ არა წარუმართებლო-
 ბას—მასწავლებლები ხშირად ამის მიზნად მოწაფეებს
 ასახელებენ, მაშინ როდესაც წარუმართებლობა საქ-
 მისა ხშირად იქილამ წარმოსდგება, რომ მასწავლებე-
 ლი თვითონ არ ემზადება გაკვეთილებისათვის, შედის
 კლასში და მეცადინეობს ისე, როგორც უხეზდება,
 აბალ-ბედზედ. ამ უკანასკნელ დროში აუცილებელ
 საჭიროებად არის აღიარებული, რომ პირველ დამ-
 ყვებით სკოლებში ყველა საგნები ერთად უნდა წარ-
 მოადგენდეს ერთ შეერთებულს მთელს, ამიტომ მას-
 წავლებელი ვალდებულია წინდაწინვე მოემზადოს
 გაკვეთილებისათვის, რომ უკანასკნელი არ იყოს
 ნაწყვეტ-ნაწყვეტი, შეუერთებელი, შემთხვევითი და
 სწავლა-აღმზრდებლობის მნიშვნელობას მოკლებული.
 საჭიროა და აუცილებელი საჭიროა, რომ ყველა
 გაკვეთილების დამყვებამდის მასწავლებელმა წარმოიდ-
 გინოს შეცულობა გაკვეთილისა—ავრეთვე წესი და
 რიგი სწავლება-გადაცემისა, გამოიკლიოს ის კავში-
 რი, რომლითაც უნდა შეერთდეს ახალი გაკვეთილი
 წინა გაკვეთილთან და ს.ს. საზოგადოდ ყველა ადვი-
 ლი გაკვეთილისათვისაც საჭიროა მასწავლებლის მხრით
 მომზადება. წინდაწინ გადახედვა, შეგნება, რომ გაკ-
 ვეთილისათვის დანიშნული დრო არ დაიკარგოს
 უსარგებლოდ.

წინა გაკვეთილების უკანასთან დაკავშირების
 დროს მასწავლებელი იმაზედაც უნდა ზრუნავდეს,
 რომ ყველა გაკვეთილი წარმოადგენდეს—რალაც
 მთელს, დახრულებულს, რომ მოწაფეებს ადვილად
 შეეძლოს მათი განხილვა გაკვეთილების ბოლოს.
 კარგია მასწავლებელი თუ ამავე წესს შემოიღებს,
 რომ ყოველ დღიურ გაკვეთილების შემდეგ, კითხოს
 მოწაფეებს—რა გაიგეს დღეს? რა ცოდნა შეიძინეს
 და რა მოითხოვება მათგან ხელებისათვის. არ უნდა
 დაევიწყეთ, რომ ხშირად სკოლებში და სახანზო
 სკოლებში თითქმის მუდამ გაკვეთილები ისწავლება
 კლასში. ნასწავლის მტკიცე და შეგნებით შეთვისები-
 სათვის საჭიროა იმათი განხილვა მთლად—ეს საქმე
 ძნელი არ არის, მაგრამ ბეგრი მასწავლებლისაგან
 უყურადღებოდ არის დატოვებული.

დ. პოცგამე

ჭედატოვის ისტორიიდან

(გაგრძელება *)

აწასტოტედი.

არისტოტელი დაიბადა 385 წელსა ქრისტეს დაბადებამდის. ის ჩვიდმეტი წლისა იყო, როდესაც დაიწყო პლატონთან სწავლა. არისტოტელი პლატონთან სწავლობდა 20 წელსა. 22 წლის არისტოტელი მიწვეულ იქნა ალსაზრდელად 13 წლის ალექსანდრე მაკედონელისა. არისტოტელი არის მისწავნიშნავე გენიოსი მთელს კაცობრიობისა. ის ითვლება პაად რეალურის, (ბუნების კანონების თანახმა) სწავლა-მოდერნისა (მამად ბეკონ ვერულაველი ითვლება), არისტოტელმა პირველად მიაქცია ყურადღება დაკვირვებას, ცდას, სცნო საჭიროდ ინდუქტიური მეთოდი, შემდეგ ბეკონ ვერულამელისგან მენციფრულად დასაბუთებული. მან საჭიროდ სცნო ანალიზი, განჩრეკა კერძო მოვლენისა: ის ყველაფერს კრიტიკოს ქარცეხელში ატარებდა და მხოლოდ განიერა და სუფილიანის გამოკვლევის შემდეგ გამოპყავდა ზოგადი დასკვნა. ამის მიხედვით არისტოტელის სწავლას ბევრთა აღზრდის შესახებ აქვს პრაქტიკული ხასიათი. არისტოტელი მძლავრად პლატონზედ სივანით და სიღრმით თავის განათლებისა. არისტოტელმა თავის შორას გამოხატა კულტურა მთელის კაცობრიობისა ქრისტეს მოსვლამდის,—მისი სწავლა-მოდერნება ითვლება უკანასკნელის სიტყვად ძველის კაცობრიობის კულტურისა.

კაცის მიზანი, არისტოტელის აზრით, არის ბედნიერება, დაჰყავებულა კეთილ-სათნოებზედ. როგორც კერძო ადამიანი, ისე მთელი სახელმწიფო უნდა ელტოდეს ერთს და იმავე მიზანს ე. ი. კეთილ-სათნოებას, და ამ კეთილ-სათნოებას კაცი შეიძინოს აღზრდის შემწეობით. მთავრობამ უნდა მიაქციოს ყურადღება ბევრთა აღზრდას, ვინაიდან ცუდი აღზრდა მოზარდი თაობისა ძლიერ მენებელია სამშობლოს კეთილ-დღეობისთვის. სახელმწიფო ვალდებულია განსაზღვროს კანონით—ასაკი ქორწინებით შესაუღლებლობა. სწული ბევრები უნდა გადაღებულ იქნენ, როგორც არსამიგონი მომავლისთვის. არისტოტელი უჩრევს სახელმწიფოს ისე მოექცეს სწულს ახალ შობილ ბევრებს, როგორც სპარტაში ექცეოდნენ. არისტოტელს, სხანს, ისე სურდა მოეწყო კაცობრიობის ცხოვრება, რომ დამიწავდ მხოლოდ ჯანმრთელი პირები ყოფილიყვნენ, მაგრამ თვით მისს რჩევას აზის ბეჭედი სახიზლარი ბარბაროსობისა. ძველმა დრომ არ იცოდა სიყვარული ბედით დაჰარულითადმი; მაშინ მცემობდა მცნება ძალ-მომიგოზისა და სხვის ჩაგვრისა. ძველს დროში ყმები, ქალები და სწული ბევრები არ იყვნენ უზრუნველ-ყოფილნი კანონის მიერ. მხოლოდ მაცხოვარმა, რომელიც იტანჯა ბედით დაზარული, ბოროტის მონად გამხდარი ხალხის სახსნელად, ამცნო ქვეყნიერებას ქეთილ-შობილური სწავლა უნდაგარო სიყვარულისა, წმიდა ძმობისა და სანატრელის ერთობისა. სახარების ციურმა მოძღვრებამ თვის ფრთით ქვეშ შეიფარა ბედით ჩაგრული ყმები და სუსტი ბევრები.

საქმელი ბევრისა პირველ ხანად უნდა იყოს რძე ნარევი, უნდა შეაჩვიონ ის სიცივის და შიმშილის ატანას, უამბონ არაკები და გააშორონ მონებისგან, რომელთაც შეუძლიათ ცუდი ჩვეულებანი შეათვისებინონ ბევრის ბუნებას. ამბები, რომელთაც ბევრს ეუბნებიან, არ უნდა იყვნენ დამალონებელნი და ცუდის შინაარსისანი. მშობლებიც ბევრის წინაშე უნდა იქცეოდნენ თანახმად ზნეობითის მოთხოვნილებისა. ბევრის ბუნებას უყვარს მიბაძვა და ამიტომ მას შეუძლია ადვილად შეითვისოს მოზარდითა საქციელი, მათი სიტყვა-პასუხი. არისტოტელის აზრს ამ შემთხვევაში ეთანხმება ქართული ბრძნული ანდაზები: «დიდის ნათქვამი პატარას გაცონილით» და «მამა ნახე, დედა ნახე, შვილი ისე გამოიანახე». ბევრს არ უნდა აჩვენონ ზნეობის გამრყენელი სურათები და არ უნდა წაუტიტონ, ან უამბონ ასეთივე ამბები, რომელთ შეუძლიათ გადაუხჭირონ მისი სულიერი ბუნება. ისე უნდა აღეზარდონ ბევრი—ამბობს არისტოტელი—რომ მას სათნოება აძლევდეს მულამ ნამდვილს სიხარულს და ქეშმარიტს სიტყობას და ბოროტება კი ღრმად ანაღლებდეს სწავ-

*) იხ. «მწევისი»-ს მე-9 წიგნი, 1893 წ.

ლებს დროს. უნდა მიეღოთ სახეში სექსებრევი განსხვავებაც ბევრებისა. ქალი—არისტოტელის აზრით—სუსტია კაცზედ. ქალს უნდა ასწავლონ ყოველივე ის, რაც შეეღის მისს სიღამაზეს, მისს გარეგანს კეთილშობილებას, ზომიერებას. ქალის დანიშნულება, არისტოტელის აზრით, არის იყოს კაცის ხორციელ ენებათა დასაკმაყოფილებელს საგნად და შეიღოთა შობით განამრავლოს ხალხის რიცხვი.

არისტოტელი და მისი მასწავლებელი პლატონი, როგორც ვაკვრით შეენიშნეთ ზემოთ, იყენენ შეიღონი თავის დროისა და იმიტომ აქვთ ასეთი შეხედულება ქალის ბუნებაზედ და მისს დანიშნულებაზედ.

შეიღ წლიდგან იწყება სწავლება შეერთებული გიმნასტიკასთან — თხოუმეტს წლამდის, 15-დგან 18-ს წლამდის მოწაფეს ასწავლიან მუზიკას და სხვა სასწავლო საგნებს, თერამეტოდგან ოც-და-ერთ წლამდის მხოლოდ გიმნასტიკას უნდა ასწავლდნენ და ახვედნენ ზომიერებას სასმელ-საჭმელში. ზომიერებას შეუძლია დააცხროს ახალთაობის ბუნებაში ენებათა მდღეღარებაანი. არისტოტელი ურჩევს მასწავლებლებს ასწავლონ მოზარდს თაობას ისტორია და ფილოსოფია, — ეს ორი საგანი იმის აზრით კაცს აძლევს საფუძელიანს გაართლებას და ნამდვილს ზნეღობის განეითარებას.

პირველი და უკანასკნელი მიზანი აღზრდისა უნდა იყოს ზნეღობითი განვითარება. ზნეღობით განვითარებას მოკლებულს, თუნდაც მრავალ ცოდნის მქონებელს კაცს შეუძლია ჰქონდეს მხეცური ხასიათი და დიდთ მენებელიც იყოს საზოგადოებისთვის. იმას აქვს ჰყო და ცოდნა, რომელთაც ის, მოკლებული კეთილ-ზნეღობას, ხმარობს მოძმეთა საზარალოდ და თავის პირადი მიზნების დასაკმაყოფილებლად. აღზრდამ უნდა შეაყვაროს კაცს გონიერი და მუღმიერი მოქმედება, რომელიც არ ეწინააღმდეგება ბუნებასა. აღზრდამ უნდა დაამსგავსოს კაცი ღვთაებას. არისტოტელიც დიდს ყურადღებას აქცევს სირცხვილ-ნამუსიანობის გრძობის განეითარებას, რომელსაც შეუძლია ახალთაობას ააშოროს ენებათა აღრმდღეღარება, რაც ფრიალ მენებელია მისი გონების, ზნეღობის და სხეულის განეითარებისთვის.

აღზრდელმა — ამბობს არისტოტელი — ახალთაობას უნდა განუეითაროს მალალი გრძობა ქეშმარიტის ძეგობრობისა. ქეშმარიტი მეგობარიჰის არის,

რომელსაც მიზნად აქვს მოუტნოს თავის მეგობარს ნამდვილი სარგებლობა. არისტოტელის აზრი ქეშმარიტი მეგობრობის შესახებ ფრიალ მოკლედ და ხეღღარენუნად აქვს გამოთქმული რუსთაველის შემდგეს სიტყვებში:

«**ხმს მოყვარე მოყვრისთავის
თავი ჭიანხს აჩ და მჩადად;
გული მისცეს გულიანთავის
სიყვარული გზად და ხადად.**»

ქეშმარიტს მეგობარს, არისტოტელის აზრით, უნდა აეწყლებოდეს თავისი საკუთარი სარგებლობა და მუღამ უნდა ჰფიქრობდეს თავის მეგობარის მტლედ დაედოს, ზეგარკად შეეწიროს. ასეთი მეგობრობის მაკალითს წარმოგვიღგენს რუსთველის გმირი ავთანდილი, რომელიც თავ-გარულად ემასხურება თავის მეგობარს ტარიელს ჰირსა და ლხინის დროსა. ასეთივე მეგობრობის გრძობა უნდა განუეითაროს აღზრდელმა ახალთაობას.

იღ. ფერაძე.

ფ უ ფ უ ნ ე ბ ა

(გაგრძელება *)

ათინას მალალი მღგომარეობის კაცებიც ცოტას ჯერდებოდენ, როგორც დღეს ნეპოლელები, ანუ ჩენი მთიულეობ, თეთიფულს მათგანს დემისებოდა ჩენენებური ანდაზა: ყველი, პური, კიიგული. ის სააკო საღღღღღ რომ გავეგონა ზოგეიტის იმერარტობისა, ეს იყო მათი კერძო დათხევეულობა, ნაყოფი მათის ყოვლად შემძლებეულობისა. არავითარი იმათი მსგავსი არ ნახულა არც საბერძნეთში და არც რომში ჩენულებრივ ცხოვრებაში. ძველ კაცს, რაკ ასეთი ცოტა მოთხოენილებანი ქონდა, აღვიღათ შეეღლო მოენდომებანი მთელი თავისი თავისუფალი დრო თვით ნიჭიერებათა განეითარებისთვის, ესტეტურ სიამოენეთა ანუ სახელმწიფოზე ზრუნენისთვის, გიმნასტიკისა, ფილოსოფიისა, ლიტერატურისა, თეატრისა და პოლიტიკისათვის.

*) იხ. «მწეგმისა» № 0, 1893 წე

ახლანდელის დროის ფუფუნება და ათასი ხუშტიური მოწყობა-მორთულობის ორრიგათ დამცარეგლობა. ერთი რომ ამ მიქარების საყიდლის ფულის საზრუნელათ ბევრი დრო გვერთმევა და შემდეგ დაწარჩენი მოცალეობა იმათ ხარჯავ-მომხარებას უნდება.

ამ სახით კაცი მთლათ ერთიან ჩანთქმულია ნიეთიერის მოხვეჭის ცხროლაშა და დრო აღარ ურჩება გონებისა და გულის ცხოვრებისათვის. აბა, ერთი შეხედვით იმ სოფელაგარს, იმ ფინანსისტსა, რომელიც სთელის თავისს ფულებს ათასობით და მილიონობით; მისს საქმეებს, მისს ანგარიშებს, მისს კლიენტებს, მისს მუკამანეებს უნდებათ მთელი მისი დღე დღლით საღამომდე და თითონ საღამოც კი; სიამოვნებაში, შექცევაში რაშიმე რომ იყოს, რასაც იგი დამეებს და რაც მას შორს გაუბრის, იგი კიდევ ფიქრობს იმ აპერაციებზე, იმ ფულის ტრიალზე, რომელსაც შეუძლია კიდევ შემატოს მისს სიმდიდრეს, რასაც რამდენი ხანი გადუჭარბებია მისი მოთხოვნილებანი, თუნდა საოცნებორიც. იგი თითქო იხუთება თავისის სიმდიდრის ამრავ ქვეშ. შესაძლოა, რომ ამისთანა კაცი იყოს სასარგებლო ბორბალი საერთო წარმოების საქმეში; მაგრამ დღეს კი იგი სრულობის და ბედნიერობისადმი მიმყვან გზაზე? იყვენ და არიან ევროპაში და ამერიკაში ისეთი მემლიონე და მემილიარდებიც, მაგალ. ასტორი, ვანდერბილდი, სტიუარტი, როდშლდი და სხ. რომელთაც, მეორეთ მოხელამდე რომ ეცოცხლოთ, მაინც ეყოფოდათ სარჩო-საბადებელი. მაგრამ სულ მუდამ გაუწევებლათ ფათურობდენ, სიცოცხლეს საპოაზოდ იხდიდენ ცხოვრების საშუალობის მოსახვევით. აი მიზნის საშუალებად გადაქცევა.

კაცს თუ მოთხოვნილებანი არ აქვს, მას საზრუნაივც არ აქვს. იგი მზიარულია ტროლისავით, ან აღიონზე მომდევოდ ლარბ მენადესავით. მეცნიერების და ტენიკის წყალობით ევროპელები და ამერიკელები იმდენ სიმდიდრეს. აწარმოებენ, რომ როცა ეს სტატეკურათ ციფირებით იზომება, განციფირებაში მოღიხარ; მაინც კიდევ ჩენი საუკუნე განუწვევტელ ზრუნეაშია, გაწამაწაში და დღერჯილობაში. ეინდა იცინის და ეინდა მზიარულობს დღეს ისე გულნიანათ, როგორც ეს აღრევე ყოფილავ ყველგან მხოლოდ ჭიფხუა, ლითობა, გულგატეხილობა, ბოლბა და საგარნობელთ აწილობა.

აი როგორ გეინხატავს ამ საჭირობოროტო საგანს შესანიშნავი მქადებელი ბოსისოფე: «ახეული აქედებებს ჩენის აზრების სიმადლეს და გეიქანებებს დამაწისკენ, ჩენე, რომელნიც ცისაკენ უნდა აღიწყოლეთ. აი სადა უნდა მისწრაფდეს ჩენის ძალღონის თავაწმყოება. რათ აქცეთ თქვენს საჭიროებას მედიდურობად? თქვენ გინდათ სახლი ჰაერის სიმადერისგან თავის დასაცველათ: ერთი სისუსტე. თქვენ გინდათ საქმელ-სასმელი ყოველ წამ ხარჯულ თქვენთა ძალთა აღსადგინებლად: მეორე სისუსტე. თქვენ გესაჭიროებათ ლოკინი დაღლულულობის დროს დასასვენებლათ და თქვენ მახედ ეძლევით ძილს, რომელიც აწმობს და აბუზრანებს თქვენს განსჯელობას: ესეც კიდე ახალი საეგაღანო სისუსტე. აი ყველა ეს მოწმეები, ყველა ეს თქვენის სისუსტის საშხიდეგებინ თქვენ გამმოგეფნათ თქვენის პატეიოყვარობისთვის, თითქო გინდათო სძლიათ უძღურება, რაიცა გარს გასევიათ ყოველ მხრით». მართლდა თვითეული ჩენი მოთხოვნილება ჩენივე სისუსტე არაა, მონობა და საცთური, რათა მგრძობელობას ვუმსხენებროლთ კეთილიცა და სიმართლეც? ღირსეულობა სიცოცხლისა, ყოფაქცევის სიამაყე, დაცვა თვისთა სარწმენთა ზმირათ არიან დამოკიდებულნი ცხოვრების სიმარტევეზე, რაც ნაულები გექმნებათ მოთხოვნილებანი, მით უფრო ნაულებ იმულებულნი იქმნებით დამომარჩილოთ სიხარბეს და ანგარებას ყოველ საპატია შემთხვევაში, როგორიცაა, მაგალითად, ამარჩევა სამოქმედო სარბიელისა, აწმანავობისა, საპოლიტიკო დასისა და მისთანათა.

ინგლისში ერთხელ მინისტერი მივიდა ერთს საზოგადოების პალატის წევრთან, რომელიც მთავრობის მოპირისპირეთა ეკუთნოდა, რათა ეყიდა მისს ხმა, როგორც ეს ზმირი იყო იმ დროებაში. პალატის წევრი ამ დროს ცხვირს ბეჭს ითლიდა, ჭამდა და ზედ წყალს აყოფებდა. «მე მეგონათ, უთხრა წევრმა მინისტერს, რომ ჩემი საღილის სისადავე დამიკავდა მე ემაგ თქვენმიერის საწმურახცხო წინადადებისგან». ვისაც ფუფუნეული, მედიდური და მიეთ-მოეთი ცხოვრება უყვარს, იგი ამისთანა შემთხვევებს თითონ ეძებს და არავითარ საშუალებას არ ზოგავს, ოღონდ ფული იზოგოს. ფილოსოფოსმა დიოგენმა რომ დაინახა, როგორ კაცი პეშვით წყალს სემდა, თავისი ვაჭი გადაავდო და თითონაც მას მიხაძა. ეკონომიუ-

რის მხრით იგი შემცდარი იყო, რათვან უფრო სა-
სიამოვნოა და ნაკლები ძალის ხმარება უნდა ქუჩით
წყლის სმას, ეიღრე ჰეშვით; მაგრამ ის გრძობა,
რომელც ფილოსოფოსს ახელმძღვანებდა, საპატროა.
იგი უფროხილდებოდა: რომ ასე არ შეეჩვიო და
აღარ შექმნეს, ვაი თუ სინდისი გაპაყილიოსა.

აღმაიანი ისეა შექმნილი, რომ შრომა და გარჯა
ზრის მიუცილებელი პირობა მისის სხეულებრივის და
ზნეობითის სიმართლისათვის, მაგრამ ეს შრომა უნდა
იყოს განაწილებული თანაბრათ, არ უნდა იყოს
ზოგათვის. მეტად ხანგრძლივი და დამღუმღებულ-დამ-
ჩილუნდავი. თმობა ექამდე არ უნდა მივიდეს, რომ
ხელი შეუწყოს წნეთა გატლანქებას და გონების
გაბრჯგუებას; არც უნდა გამოითქმოდეს მოთმობა
სადიდებლად ტალახიან ცხოველებისა, როგორც ერთის
რამ წმინდა საქმას; არც თავის დასახიჩრებაში, რო-
გორც შერებთან ფაქირები და ასეცები, მაგრამ ნუ
შეშინდებით: ამ მხრისკენ არ მიიპართება ჩვენი სა-
უუუნე. ყოველივე გაქმინდაკებულ მგრძობობიარობას
მიესწარის. ამას უნდა შეზღუდვებ. სამავალითო
ქაი იყო ამ შემთხვევაში ფილოსოფოსი სოკრატე.
მან ისე გამოაფოლადა თვისი ჭანმაგი სხეული, რომ
მას ვერ აწყენდა ვერც სიცხე და ვერც სიცივე და
დალაღულობას იტანდა ყველა გამოაწობილი მოლა-
შქრებზე უფრო; ამიტომაც იყო, რომ მოთხოვნი-
ლებთან აღვირახსმამ იგი მოაკალა ფილოსოფოსისა
და სიმართლისთვის. ან ავიღოთ მოციქული ჰაეღე,
რომელმაც ქეშმარტების გულისთვის დაითმინა ყო-
ველი ჯგჯა, საპყრბილე, როზგი, გემოთმურვა,
სიღარიბე და ათასი სიკვილი*. მოციქულისებური
სულნი რკინისებურ სხეულებში, აი სანატრო, რო-
მელსაც უნდა გაცვიფრებოთ უყურებდეს ჩვენი დრო
და ბაძევედეს ჩვენი ემაწვილაკობა, ნაცუვლად იმისა
რომ ევრებოდეს სათუთობას, სიმთვრალეს, ხორცთ-
მეძობას, ზარმაკობას, მოუთმენელობას, გულდიდო-
ბას, რანიც ასე უბედურათ ასუსტებენ ჩვენს ორგა-
ნოებს, ამუტყებენ გრძობებს და აყირაყებენ ცხოვ-
რებას.

მედგრათ შევებით ერთმანეთს,
ვიციო ურთ-ერთის წბილობა,
თუცა ჩირადაც არა დირს
ხანდისხან ჩვენი ცვილობა.

მაგრამ პაატა ოდესმე
მიატოვს პაატობასა?
ხატის და ჯვარის შესახებ
ის დასთმობს კამათობასა?
ამას არ იქს და ოდესმე
გამოილაშქრებს კვლავადა,
წყაღწაფებუღსა ფაქტებსა
ჩამათვლის გუღსაგუღადა:
„ნახატაინი აროდეს
არ თქმულა, არც ითქმებოა,
მე თუ ჩემს დღეში არ მითქვამს,
ქართული რათ იქნებაო“?
„აგაკი რომ სწერს რადაცებს,
არ დაუჯეროთ მავასო,
ფუღებს თხროულობს ეტუბოა,
მიგზვღი მე მავის საგანსო.“

რისთვის პაატობა უმიზნოთ,
მამიშენისა ღნენისა!
ხომ იყო, კატა ვერ შესძლებს
ლომისა შემობდვერასა?
შენ ანღო გზედავთ, აგაკი
გაცნობილი გვყავს ძველია,
განა რაც იმან დასწერა,
იმის გავება ძნელიაწ!..
მიკვირს! რას სწუხნარ, რამ დაგწვა,
რათ გეკადება აღები.
ნუ ფიქრობ თადლითობითა
მეითვვეღს აუბა თვაღები.

შორს ჩვენგან მსგავსი კრიტიკა,
მსგავსი ცბიერის, ვერაგის;
არა გთხოვთ, იგი გავგაცნოთ,
რადგან თვით ვიცნობთ აგაკის..

ჩიღუნე პოღემიკას გავმორეთ,
გემადარებით, გთხოვთ ძმურად,
თუ რომ სწერთ, სწერეთ საგანზე,
სწერეთ უბრუვიღოღ, კაცურად.

ბეგო გმირაძე.

საღაღობოთ, სათრევეღად
ერთა სიტყვას მეღს მსგავსის.
შ. რუსთაველი.

ყვეღს თვის-თვისი აზრი აქვს,
ჭკუბა და გამოცდიღება;
მე ჩემსას ვამბობ, სწვა თვისას,
აზრებში მოგვღის ცვლიღება.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

მისმა მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესობამ, საქართველოს ექსარხოსმა, მთავარ-გვისკოპოსმა ელადიმირმა დაათვალიერა თელავის და სიღნაღის მაზრებში რამდენიმე ეკკლესია და წყალდიდობას რომ არ მოეშალა, მაშინ თითქმის ყველა ეკკლესიებს დაათვალიერებდა. მათ მეუფებაზე ძლიერ სასიამოვნო შთაბეჭდილება მოუხდენია კანეთის არქიმანის სიმეონ-ნირეს. მაგრამ სოფლის ეკკლესიების სიღარიბეს ფრიად ცუდი შთაბეჭდილება მოუხდენია მათ მეუფებაზე. ეს ადვილი წარმოსადგენია. ჩვენი სოფლების ეკკლესიების სიღარიბე არა მარტო რუსებს, არამედ ქალაქებში მცხოვრებთაც აკვირებს. სოფლის მღვდლები ამ შემთხვევაში ბევრ ნაირად მართლულობენ თავს, მაგრამ ყველა ეს თავის გამართლება სიმართლეს არის მოკლებული. ჩვენი ეკკლესიების სიღარიბის მიზეზია უმთავრესად ჩვენივე სოფლის მღვდლების დაუდევრობა და სიძაბუნე.

* *

იმერეთის სამღვდელოების დეპუტატების კრება გადიდა მომავალ ივნისის 25, 26 და 27 რიცხვებისათვის.

* *

ოქტომბრის 8 ამა წლის ქ. თბილისში უნდა მოხდეს სამღვდელოების კრება. ამ კრებაზე მონაწილეობა უნდა მიიღონ, თითქმის, მთელი საექსარხოსოს სამღვდელოების წარმომადგენლებმა. ის საგნები, რომლებზედაც სამღვდელოებას მსჯელობა უნდა ექნეს ამ კრებაზე, გამოცხადებული იქნება ჩვენი გამოცემის შემდეგ ლ.ში.

* *

ჩვენ მივიდეთ გავთში გამოსაცხადებლად წერილები შემდეგ პირთაგან:

1) მღვდლის დიმიტრი ანთაძისაგან:

„მ. ივლაქტორო! უმორჩილესად გთხოვთ, ნება გვიბოძოთ, რომ თქვენის ყურნალის «მწყემსი»-ს საშუალებით გულითადი მადლობა გამოუცხადო როგორც მე, ისე ჩემმა მრევლმა ქვემო აღნიშნულ დეტის-მოყვარე პირთ, რომელთაც შემოსწირეს ჩემდამო რწმუნებულ ჩაღბეთის წმ. გიორგის ეკკლესიას

ფულები და სხვა-და-სხვა ნივთები: გრიგოლ სარალიძემ 20 მ., რომლითაც შემკულ იქნა სახარება და მოპოებულ ხაერდის შვიდ შესამოსლი, მოსახსენებლად გარდაცვალებულის მძისწულის არტყვანისა; ვარდი ნიკოლოზ მაჭავარიანის ასულმა 5 მ., იოსებ ი. კვიციანაშვილმა ზღაღის წიგნი, ანუთია ბუჩაძის ასულმა ერთი ჯვარი და ქება, ლირებულნი 5 მან. რაქდენ ანთაძემ ერთი საცეცხლური, კურთხევი 4 მან., მია მარგველაშვილის ასულმა ლიონბეგნი, ლირებული 3 მან., ივანე ყოფიანმა განსაზაგებელი 2 მან., პეტრე ხიჭკაძის შეიღებმა გიორგი, ფერმ და ალექსი 3 წიგნი: საღვთისწყოლო, ყანნი და დავითნი, მათი გარდაცვალებულის მძის სიმონის სულის მოსახსენებლად, ჩაღბეთის მცხოვრებთ გლეხებმა მოპოვეს 15 მან. ტრაპეზის გადასფარებელი ფარა ნიშნად ხოლერისაგან გარდარჩენისა წასულს წელში».

2) სოფლის მოძვის წმინდის გიორგის ეკკლესიის მღვდლის პარმენ წერეთლ-საგან:

მ. რ. უმორჩილესად გთხოვთ, რომ თქვენი პატრონული გავთის მეოხებით გულითადი მადლობა გამოუცხადო როგორც მე ისე ჩემმა მრევლმა შორანის მაზრის სოფ. მოძეში მცხოვრებთ გლეხებს: 1) იოსებ დავითის ძეს ნოზაძეს, რომელმაც შემოსწირა ზემოსხენებულს სოფ. წმ. გიორგის ეკკლესიას 1 კანკელი, ლირებული 10 მ. და ყოველ წლობით აღგვთქვა 3 მანეთის სათლის შემოწირა. 2) მაღნაზ ა. ნოზაძეს, რომელმაც შემოსწირა „ზაღიჯი“ და საცეცხლური, ლირებული 10 მ., ყარამან გ. ნოზაძეს, რომელმაც შემოსწირა 2 დიდი მანდალი თავისივე სათლებით, ლირებული 16 მ., ალფეზა ი. ნოზაძეს, რომელმაც შემოსწირა 1 რწყელი ბაიჩაღი, ლირებული 3 თუხინა».

შინაარსი: ოფიციალურ განყოფილება: უმაღლესი ჯედლოგი.—აჩინება უწმ. სინოდისა სასულიერო პირთა დაჯდოლოებაზე.—

სადატრანსკურთ განყოფილება: რა მიზეზია, რომ საქართველოს მართლ-მადიდებელ ეკკლესიაში არ ყოფილან და არც არიან მწვალებლები?—წმ. მოციქულის სიმონ განანედლის ტაძარი აფხაზეთში.—ჰედაგოგური წერილები სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საყურადღებოდ.—ჰედაგოგიის ისტორიისადგან.—ფუფუნება.—ლექსი.—ახალი ამბები და შენიშვნები.